

Sanayi Bakanı Profesör Fethi Çelikbaş'ın Elektrik Enerjisi Politikası Hakkında Basın Toplantısı

Özel Sektör temsilcileriyle yapılan mutlak toplantı hakkında basınımıza bilgi verdiğim sırada bir gazeteci arkadaşın, «Görülüyor ki Hükümet iktisadî meselelerin yürütülmesinde yeni bir devreye girmektedir, bu takdirde bu devrenin adına ne diyebiliriz?» diye sorduğu bir suale, ilgililerle Hükümetin işbirliği, kooperasyon yapmaları suretiyle çalışmasıdır, demiştim.

Şimdi bugün size enerji politikamız hakkında izahat verirken-Hükümetin umumî hedefinin sosyal ve ekonomik hayatımızda ne olduğunu da söyleyerek izahatta bulunacağım.

Sosyal Adalet içinde muvazeneli kalkınma, bir başka şekilde bu politika herkese iş bulma ve her çalışana daha iyi hayat şartı sağlama politikasıdır. Ancak bu sayededir ki milletçe ileri bir refah seviyesine ulaşılabilir. İleri medeniyet seviyesine ulaşmak sanayileşmek, sanayileşmek ise bol elektriğe ihtiyaç gösterir. Memleketimizde bugüne kadar enerji politikası bu zaviyeden sistemli olarak ele alınmamıştır. İşte bu sebeptendir ki biz enerji politikamızı bir sisteme bağlamak bunun içinde elektrik enerjisinin etüt, plân, proje, inşaa, tesis, işletme, bakım ve finansman gibi çeşitli konuları bir arada ve ahenkli bir şekilde yürütmek kararına vardık ve bu maksatla Türkiye Elektrik Kurumu

tasarısını, ki buna kısaca TEK diyoruz, hazırladık.

Memleketimiz elektrik enerjisi istihlâk ve istihlâki bakımından maalesef çok gerilerdedir. Komşumuz Yunanistan da nüfus başına 1959 da yılda 250 kilovatsaat düşerken Türkiye'de bu miktar 94 idi. 1960 yılında Yunanistan 280'e çıkarken Türkiye ancak 101'e yükselebilmiştir. Unutmamak gerekir ki Yunanistan bizden ileri olmasına rağmen Avrupanın en az enerji istihlâk eden memleketidir. Üstelik en az enerji kaynağına da sahiptir. Bu durum sorumluluk duygusu olan kimselere takip edilecek politika-

Ecnebi firmalarca yapılan/ işlerin insan emeği bakımından yerli firma ve/ imkânlarımızla yapılabileceği artık belli hale/etmiştir. Güçlük çekilen husus makina ve hususî teçhizatdır. Bugün bu noktada bile fazla bir güçlük kalmamıştır. O halde müteahhitlerimizi h i pi ay e ve onları bizlerin de rahat edebileceği uygun seviyeye getirmeye yardım, vazifemiz değil midir?

Bir yandan elemanımız yok derken, bir yandan da en küçük işleri dahi yapmaya kalkıyoruz. 8 saatlik mesaide en çalışkan memur ortalama 5 saatten fazla çalıştığını iddia edebilir mi? Hususi sektörde çalışan bir kimse ise iş durumuna göre ortalama 10 saatlik bir mesai sarfedebiliyor.

En yakın misaller olarak; bu seneki yatırım plânı 210 milyon T. L. olan bir ana yatırım teşekkülümüzde halen 10 milyon T.L. sarfedilmiştir. Bu hizmetin içerisinde hususi sektörde yapılabilecek hususlar yok mudur? Hiç yoksa projeleri, bu teşekkül kontrolü altında serbest çalışan meslektaş-

larımıza yaptırılamaz mı? Bu ileride büyük müşavirlik ve inşaat firmalarının doğuşuna adım ve vesile olmaz mı?

Bir başka teşekkülümüz şehir şebeke projelerini niye kendisi yapar? İyi kötü bu iş şimdiye kadar yapılmadı mı— Bu kabil şebeke projelerinin yapımını yine bu memlekete bir özel teşekkül —TAMİŞ— hediye etmemiş midir?

Beş senelik plândan bahsediliyor; halihazır kadroyla işleri yürütemezken bu beş senede 5 Milyar T.L. m nasıl harcıyacağız? Bütün bu problemleri meslektaşlarımızın nazarı dikkatine arz ederiz. Bizleri bekleyen büyük ve çok yüklü vazife için birbirimize destek ve yardımcı olarak gelecek günlerin zevkli sorumluluklarına şimdiden hazırlanalım diyoruz.

Saygılarımızla,
SOSYAL KOMİSYON

nın istikametini göstermeğe yeter ki buda Bakanlığımızca yukarıda belirttiğim gibi alınmış olan kararda tecelli etmektedir.

Enerji politikamızın genel kalkınmamızla bağdaşması mümkün olmıyan bir zaafımda tarifeler teşkil etmektedir. Nedense bir kısım çevrelerde enerjinin sınai kalkınmanın temel şartı unutulurak bunun lalettayin bir ev ihtiyacı halinde telâkki edilmesi fikri yer almıştır. Halbuki bir insan vücudu için kanın oynadığı rol ne ise sanayi için elektriğin oynadığı rol de aynıdır. İşte bu yönden elektrik politikamızı ev ihtiyaçları yanında fakat bilhassa genel kalkınmamızdaki önemli rolü itibariyle değerlendirmek zorundayız.

Şimdi size rakamlarla bazı açıklamada bulunmak istiyorum. Muhtelif ihtiyaç maddelerinin 1940 ve 1961 yılları fiatları ile mukayesesini yaparak elektrik enerjisinin yatırım kıfayetsizliği sebebiyle nasıl bugün ihtiyacımızın aşağısında kaldığını göstermek istiyorum. 1940 da Ankara'da ekmeğin kilo fiatı 11 kr. tan 1961 de 93,3 e yükselmiştir, iki devre zarfında artış nisbeti % 748 dir.

Zeytinin kilosu 1940 da 38,1 krş.ken 1961 sonunda 511,4 e yükselmiştir. Artış nisbeti % 1342 dir.

Tuz 1940 da 6,7 krş. iken 1961 de 20 krş. a yükselmiştir. Artış nisbeti % 199 dur.

Koyuneti 1940 da 44,5 krş. iken 1961de 600 krş. a yükselmiştir. Artış nisbeti % 1248 dir.

Hülâsa bütün maddelerin fiatları emsaliyle, kat sayıları ile yükselip giderken yüzde itibariyle yükseliş kaydeden tek madde elektriktir. Gerçekten elektrik ancak % 31 nisbetinde yükselmiştir ki bu bir mislinin üçte biri bile değildir.

Bu politikanın neticesi şu olmuştur: Bugün memleket, iktisadî gelişmesini frenliyen bir vaziyetle karşı karşıya gelmiştir. Enerji yatırımları devamlı kıfayetsiz ve insicamsız bulunmuş, beri taraftan ihtiyaç ve istihlâk sür'atle gelişmiştir. 1962 yılının ilk altı ayında elektrik istihlâki rekor kaydetmiştir. Bir yıl evveline nisbetle Kuzey - batı Anadolu bölgesinde % 22 nisbetinde bir artış olmuştur. Yeni kurulmuş veya genişletilmiş çeşitli işletmelerin halen Etibank'a elektrik ihtiyacı için vâki talepleri 50 000 kilovata yakın bulunmaktadır.

Bugüne kadar ki politikanın bir başka mahzuru da bölgeler arasında muvazeneli kalkınmaya imkân vermeyişidir. Şöyle ki: Enterkonnekte Şebekeden elektrik enerjisi alan Belediyelerde meselâ Ankara'da elektriğin vasati alış fiatı kilovatsaat başına 7,1, İstanbul'da 5,13, İzmir'de 7,29 krş. la aynı şehirlerde müşterilerin Belediyelerden al-

dıkları kilovatsaat vasati fiatı vergisiz 25,8, 20,25, 16,20 krş. raddesinde iken bu şebeke dışında meselâ Merzifon'da meskenler kilovatsaatını 75 den, sanayi 75 den, Bolvadin'de meskenler 74 den, sanayi 54 den, Muğla'da mlskenler 72,5 dan, sanayi 41,7 den, Ordu'da meskenler 60 dan, sanayi 64 den, Tunceli'de meskenler 78 den, sanayi 76 dan, Yozgat'ta meskenler 65 den, sanayi 65 den, Diyarbakır'da meskenler 54 den, sanayi 52 den, Samsun'da meskenler 60 dan, sanayi 46 dan, Van'da meskenler 75 den, sanayi 38 den elektrik kullanmaktadır.

Görülüyor ki insicamsız, sistemsiz bir politika içinde enerji politikamız bölgeler arası dengesizliği şiddetlendiriri bir karakter taşımakta bu muvazenesizliği devam ettirmek istidadındadır. Buna çare bulmanın yolu da Türkiye Elektrik Kurumunun teşkilidir. Bu noktayı özetlemek gerekirse şunu söyleyebiliriz: Enterkonnekte ve bölge santralleri sistemi daha ucuz elektrik maliyet ve satışına imkân vermekte bunun dışında ise maliyetler çok yüksek olduğundan satış fiatları da yüksek bulunmakta ve binnetice sınai yatırımlar yapmak suretiyle bu mahallerde iş imkânları açılarak işsizliğin giderilmesi ve halkımızın refaha kavuşması mümkün, olamamaktadır. Yani, memleket ekonomisine uygun olmıyan ve sistemden mahrum elektrik politikası yurdumuzda çeşitli bölgelerin muvazeneli kalkınmasını engelleyen mütemadi bir vaziyet yaratmış bulunmaktadır.

Belediye işletmeleri ve meselâ İstanbul belediyesi İETT İdaresi elektrik gelirlerini başka maksatlara sarf ettiğinden şebekesini ıslâh ve tevsi edemediği gibi Haziran 1962 ayı sonu itibariyle Etibank'a 111 milyon lira borç teraküm ettirmiş bulunmaktadır. Diğer bazı Belediye Elektrik İşletmelerinin borçları ile birlikte Etibank'ın halen 163,5 milyon lira alacağı bulunmaktadır.

Belediyelerin elektrik işletmeleri kendi şehir elektrik tevzi şebekelerini ıslâh ve takviye etmedikleri için bir taraftan çeşitli yeni müşterilerine elektrik enerjisi vermekte büyük imkânsızlıklarla karşılaşmakta diğer taraftan da tevsi, ıslâh ve takviye edilmeyen şebekede lüzumsuz zayıat dolayısıyla elektrik enerjisi israf edilmektedir.

Sözlerime son verirken yatırımlarımızı bir plâna bağliyerek yürütmenin yanında elektrik enerjisi istihsâl, nakil ve tevzi tesislerinin derbeder bir halde bırakılmasının da kabil olmadığını bir kere daha belirtmek isterim.

Elektrik politikamız temel yatırım politikalarımızdan başlıcasıdır. Bu politikamızın gerçekleştirilmesi ve dâvamızın yürütülmesinde basın mensuplarımızın yardımına büyük değer verdiğimi söylemeyi vazife addederim.